

Preek over Jesaja 9:1-6 (en Johannes 1:1-14)

Gehouden op 1^e Kerstdag, 25 december 2019 in de Maranathakerk te Den Haag

Lieve mensen, onze wereld heeft een klimaatprobleem. Of, eigenlijk, hebben wij zelfs twee klimaatproblemen. En wel twee elkaar exact tegenovergestelde:

Ten eerste veroorzaken wij mensen een gevaarlijke opwarming van de aarde. 2019 was het op een na warmste jaar sinds mensen temperatuurmetingen bijhouden, de gemiddelde temperatuur in de atmosfeer stijgt steeds sneller. Gletsjers en het ijs op de Noord- en Zuidpool smelten en daardoor stijgt de zeespiegel. Kustregio's worden wereldwijd bedreigd, het weer wordt overal extremer, met enorme bosbranden, droogtes en overstromingen tot gevolg. Dier- en plantensoorten sterven steeds sneller uit en steeds meer plaatsen zullen als gevolg van hittegolven onbewoonbaar worden. Over de hele wereld gingen scholieren dit jaar stakend de straat op om voor een doortastend en effectief klimaatbeleid te demonstreren en toch eindigde nog geen twee weken geleden weer eens een klimaatconferentie in Madrid zonder toereikende afspraken. Shell en de andere grote fossiele bedrijven ontvangen nog steeds miljoenen aan subsidies die ze aan lobbywerk tegen klimaatbeleid uitgeven en willen in de toekomst nóg meer olie oppompen dan nu. En als wij naar onszelf kijken, is van een doortastende gedragsverandering zeker ook nog geen sprake. Als je dat zo tot je door laat dringen, lijken wij wereldbewoners wel heel erg op dat volk van Jesaja "dat in duisternis ronddoelt".

Het tweede klimaatprobleem is daaraan tegenovergesteld en gaat om een gevaarlijke afkoeling tussen ons mensen. De atmosfeer tussen mensen en groepen wordt steeds killer. In veel beroepen wordt de concurrentie steeds moordender. De omgangstoon tussen collega's, maar ook onder mensen op straat wordt ruwer. De boeren, onderwijzers en anderen voelen zich door de politiek in de steek gelaten, terwijl vaak gediscrimineerde groepen nadrukkelijker hun plaats opeisen. Het vertrouwen niet alleen in de belastingdienst, maar tegenover instanties algemeen werd in 2019 door schandalen en populistische ondermijning danig aangetast en veel mensen kleuren hun toekomst steeds somberder in. Families brengen minder tijd met elkaar door, anonimiteit en eenzaamheid nemen toe, zieken en ouderen worden aan de kant geschoven, politiek en religieus neemt de polarisatie toe. Zo opsommend voelt je je werkelijk deel uitmaken van het volk dat in duisternis gevangen zit. Velen verlangen smachtend terug naar vermeent warmere, betere tijden in het verleden.

Ja, onze wereld heeft twee klimaatproblemen. De opwarming van de atmosfeer van onze planeet moet zo spoedig mogelijk een halt worden toegeroepen. Maar de atmosfeer tussen ons mensen is juist dringend aan een opwarming toe! Het feest van vandaag kan ons als inspiratiebron dienen voor wat wij kunnen doen voor deze tweede, zo nodige klimaatverandering tussen ons mensen.

Als het geboorteverhaal van Jezus, dit vlees geworden woord, zich echt rond deze tijd van het jaar afspeelde, dan klopt het lied wat wij net zongen, dan heeft die "uit barre wintergrond" ontloken roos werkelijk vreselijke "winterkou" moeten verdragen, rond Bethlehem kan het eind december flink vriezen. Maar ook tussenmenselijk was de wereld van de nieuw geboren Jezus al destijds enorm koud. Zijn volk werd onderdrukt door de Romeinse bezetters die met harde hand en bloeddorstige straffen elke oprisping van vrijheid in de kiem smoorden. Intolerante religieuze leiders schreven zonder compromissen voor wat de mensen moesten geloven en hoe ze te leven hadden. Buitenlanders en andersgelovigen waren verachtte tweederangsburgers zonder veel rechten. Net als zieken en gehandicapten die buiten de steden onder vreselijke omstandigheden in getto's moesten leven en bedelend rond moesten zien te komen. "Eigen schuld, dikke bult", zeiden de gezonden en geprivilegieerden, want als je ziek wordt of blind geboren bent, zal dat toch zeker een straf voor zonden zijn – voor die van jezelf of van je voorouders. Op hele beroepsgroepen werd net zo neergekeken, op de herders het allermeeste. Dakloze, stinkende schorriemorrie die bij de beesten moesten leven om hun schulden af te werken. Niemand wilde ook maar iets met ze te maken hebben!

En midden in deze winterkou, midden in deze tussenmenselijke kilte, komt Jezus ter wereld.

En ziedaar, al als pasgeborene zorgt Jezus voor een klimaatverandering: Juist aan de herders, helemaal onderaan de maatschappelijke ladder, verschijnen de hemelse boodschappers, juist zij weten als allereerste wie daar is geboren. De verachtte herders zijn de eerste bezoekers bij de voederbak. Zo krijgen zij hun eigenwaarde terug, ze kunnen zich erover verheugen dat hier iemand is geboren die ook hen serieus zal nemen.

Niet veel later bezoeken buitenlandse sterrenkundigen de stal. Mensen uit verre landen, andersgelovigen met een beroep dat door het Jodendom als duivels afgewezen werd. Ook zij voelen: dit pasgeboren kindje zal zijn medemensen met respect bejegenen – zelfs buitenlanders en andersgelovigen. Zo stralen ook de gezichten van de sterrenkundigen terwijl zij voor dit kind in de stal neerbuigen.

Het gaat bij de herders en de wijzen uit het oosten dus om meer dan over de zalige vreugde bij het zien van zo'n schattig, klein baby'tje. Het gaat om de hoop, om het vertrouwen, dat deze mens, dit kindje zo vervuld van goddelijke liefde is dat hij alle mensen hun waarde terug zal geven – zelfs hen, zelfs ons. Rond de kribbe is al een duidelijke tussenmenselijke opwarming voelbaar – zoals overal, waar mensen zich gezien voelen en weten: ook wij horen erbij, ook wij doen ertoe. Hier laat God zien dat hij precies weet waar hij heen moet, waar de allergrootste behoefte aan haar is, want hier staat heel de wereld, de geschiedenis op zijn kop! Al het kleine, schamele, onaanzienlijke staat hier centraal en verwijst keizers, volkstellingen, wapengekletter, machogedrag en al het traditionele machtsvertoon naar de achtergrond. Als God zo'n klein, onaanzienlijk en weerloos mensje wordt, dan worden ook alle kleine, onaanzienlijke en weerloze mensjes goddelijk!

Zo verwarmt al dit geboorteverhaal ook ons door ons hoop te geven: Dit kindje vraagt ons om erop te vertrouwen dat naast, achter, onder alle nieuwsfeiten op het journaal een eigen, andere geschiedenis stroomt. Een geschiedenis van het kleine en schamele, van warme daden van hoop en respect die mensen optillen, verzoenen en waarde geven. Hier, in deze stal begint werkelijk iets radicaal nieuws!

Ook als Jezus ouder is, leeft en werkt hij consequent voor zijn missie van de klimaatverandering. Hij laat het warm worden in het leven van mensen en in hun tussenmenselijke verhoudingen: vissers, een beroepsgroep waarop net zo werd neergekeken als op herders, beroept hij in zijn kernploeg. Hij gaat eten bij tollenaars en prostituees – in zijn ogen volwaardigere gastgevers dan rijke hoogwaardigheidsbekleders. Hij is bevriend met zelfstandige en alleenstaande vrouwen, waarmee zich veel mannen destijds absoluut geen raad wisten. Hij zet onnozele kinderen die toen nergens mee mochten praten als voorbeeld op een voetstuk. Benaderbaar is hij voor iedereen, zelfs voor blinden, zieken, buitenstaanders en zondaars. Voor alleen die het toch eigenlijk zelf hadden verbruid. Hij heeft medelijden met ze en geneest ze. Hij stelt dat God juist om hen geeft en roept iedereen op om niet te veroordelen, maar om lief te hebben en om elkaar te vergeven. Zonder angst steekt hij grenzen over, raakt hij onaanraakbaren aan, overtreedt hij onzinnige wetten die anderen buitensluiten, spreekt hij met buitenlanders en leert hij van andersgelovigen. Jezus trekt zich geen bal aan van regels die barmhartigheid belemmeren, stelt zich kwetsbaar op en zoekt de confrontatie met machthebbers wanneer deze armen en rechtelozen minachten.

Waar Jezus ook opduikt, warmt zo het klimaat op, wordt het menselijker. Mensen ervaren: wij hebben een onuitwisbare waarde, wij horen erbij, ook al merken wij daar in het alledaagse leven vaak weinig van. Ze voelen, dat zij ertoe doen, omdat Jezus iedereen in zijn en haar waarde laat of deze waarde als eerste weer aan ze teruggeeft. Omdat Jezus mensen aanneemt zoals zij zijn, omdat hij voor iedereen een goed woord over heeft en mensen met respect en liefde bejegt. Zo maakt hij de profetische tekst waar en laat hij een "schitterend licht" zien aan mensen die in het duister zaten. Juist zo beschenen kunnen wij beginnen aan onszelf te werken, onze eigen schaduwkanten aan het licht te tillen en de problemen proberen op te lossen die het leven en onze aarde bedreigen.

Dan is het toch hoogste tijd, zo zou je denken, dat Jezus nu, vandaag weer op aarde komt! Ook nu smacht de wereld naar een voortrekker. Naar iemand die ons laat zien hoe wij verlamme angst los kunnen laten, hoe wij fanatisme, haat en veroordelen kunnen overwinnen, hoe wij wereldwijd samen kunnen komen om de klimaatramp een halt toe te roepen en hoe wij iets van de tussenmenselijke kilte de wereld uit kunnen helpen. Zijn komst zou ook nu zeker iets van die bitter nodige opwarming teweeg kunnen brengen.

Maar het verrassende is, lieve mensen, dat zijn terugkeer, strikt genomen, helemaal niet nodig is. Want eigenlijk is Jezus Christus op aarde – in jou en in mij. Wij, iedereen die zich "christen" of "christelijk" noemt, draagt zijn naam en weet wat hij heeft gezegd en hoe hij heeft geleefd. Wij allen hebben van hem de opdracht ontvangen om hem na te volgen, om te doen wat hij heeft gedaan, om een tussenmenselijke opwarming op weg te brengen. In onze eigen omgeving, in onze eigen tijd. Elke keer, als wij iemand op een manier bejegenen die Jezus ons heeft voorgeleefd, warmen wij het klimaat tussen mensen ietsje op. Zo zullen mensen zich aangenomen voelen en gesterkt in hun eigenwaarde. Zo'n klimaatverandering, zo'n opwarming tussen mensen is het mooiste kerstcadeau dat wij kunnen geven. Een cadeau dat werkelijk iedereen nodig heeft.

Het geven van zo'n cadeau heeft consequenties voor onszelf. Wij zullen dan namelijk onszelf en onze eigen interesses en bezittingen ietsje minder belangrijk nemen. Daarom het is mijn hoop, dat wij dan wellicht ook dat andere klimaatprobleem aan zullen kunnen gaan en onze impact op het klimaat op onze aarde kunnen verminderen. Ja, als zelfs het klimaat tussen wereldleiders en in de harten van de CEO's van fossiele bedrijven opwarmt, dan zal zelfs de volgende klimaatconferentie kans van slagen hebben!

Amen.